

НАПРЯМ 8. ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В УРСР (1945-1991 РР.): ПРОБЛЕМИ І ЗДОБУТКИ

Аврука Т. О.

*студентка II курсу магістратури факультету географії,
історії та туризму*

*ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

Культура нерозривн пов'язана із історією, тому всі суспільні процеси обов'язков відображались на культурному поступі. Варт зазначити, що для української державності післявоєнний період характеризувався складними суспільними явищами так, як на прояви культури залишалося зовсім мал як й ідеологічного стимулу, так і фінансування. Взагалі культурна та освітня діяльність розвивалася по принципу залишковості, так як ставка була виставлена на промисловість та гонку озброєнь.

Післявоєнна руїна змушувала суспільств зосередитися на відновленні зруйнованих війною матеріальних благ. Радянська ідеологія нирала обертів у соціальних змаганнях, п'ятирічках та ідеї рівності. Проте все ж дещо позитивне відбувається для українських земель. ДО війни розділена Україна, перебуваючи одночасн у складі багатьох держав, від 1945-г стає об'єднаною (хоч і під радянським мисленням), проте єдиною [2].

Щодо освітніх процесів, т задача була поставлена на відновлення довоєнної мережі шкіл, проведення робіт піонерських та комсомольських організацій. Поширень почали нувати вечірні і заочні форми навчання в школах. Віднині сім років навчання в школі є обов'язковим для всіх дітей. Проте українська мова, де вона була поширена, поступов зникає з освітніх просторів, як і цілком із усіх сфер проявів культури. Мережа вищих навчальних закладів України (їх аж 160!) відновила роботу. Щодо науки, т налагоджується робота науково-дослідних установ. Відбувалася робота надо фундаментальними науками, ставалися значні відкриття для потреб народного господарства. Проте розвиток культури заідеологізован під чіткі вимоги та рамки, за які виходити бул аж ніяк не можна [4, с. 78].

Ситуація дещо змінюється із періодом «відлиги» (1953-1964). УРСР отримує повноваження самостійн визначати внутрішні питання, тому

суспільне життя дещо лібералізується. Зокрема, припиняється терор та релітуються жертви політичних репресій. Проте все ще зберігається «залишковий принцип» зезпечення соціально-культурної сфери. Щодо освітніх процесів, т відбувалася структурна перебудова загальноосвітньої школи, введення восьмирічної загальної обов'язкової середньої освіти, впроваджен 11-річну систему навчання. Початок приділенню уваги серйозної підготовки педагогів. Освіта нувала політехнічного характеру, у зв'язку зі ставкою на виробництва та фрики. Тим часом освіта (як і культура загалом) сильніше зазнавала русифікації. Удосконалювалася система профтехосвіти. Зростал числ спеціалістів із вищою освітою. Посилилась увага до вечірніх шкіл та заочної освіти. Проте проблемою залишалос те, що була слкою матеріальна база і нестача кваліфікованих кадрів. Щодо науки, т нових досліджень і досягнень отримують у сфе-рах: фізика твердог тіла, матеріалознавство, біофізика, біохімія, астрофізика, електрозварювання, кібернетика та багат інших точних наук. Серед визначних досягнень: цифрова машина «Київ», керуюча машина широкого профілю «Дніпро», машини «Промінь», «Мир». Виходять перші штучні алмази, а також найбільший у світі на той час прискорювач електронів, ще багат відкриттів у фізиці. Будуються машини для хімічного захисту рослин, селекціонуються нові сорти пшениці, ячменю, картоплі, овочів та фруктів, виводяться нові сорти винограду, смородини, персиків. Щодо мистецького напрямку, т важливим стал те, відбувалося повернення до осмислення і відображення загальнолюдських цінностей та ідеалів, до реальної людини, не партійця, не радянського громадянина. Дихати митцям стал легше. Почалося «новітне українське відродження». Виник рух шістдесятників як прояв опору політичному режиму [4, с. 115].

Проте в середині 1960-их наступає криза і починається періодо «застою», що кладе край всім вільнодумським культурним рухам, починається періодо так званого неосталінізму. Щодо освітніх процесів, т запроваджується обов'язкова загальна освіта. Обов'язковості нул оволодіння учнями робітничими і сільськогосподарськими спеціальностями. Почали закриватися школи, де навчалос мал учнів. Тепер можна бул навчатися із 6 років. Ставка на професійно-технічну освіту, а також збільшення кількості вищих навчальних закладів. Масштна русифікація. Щодо науки, т відбувалося явище штучної ізоляції вчених від світового наукового товариства. Надавались привілеї для українських вчених, які обирали працювати у Росії. Щодо історичної науки – видання фундаментальних монографій та енциклопедій. Створювались умови щодо повного контролю партії надо науковою діяльністю. Вилучаються видання «неугодної» літератури. У літературі відбуваються процеси пристосування, прагнення догодити вищому партійному керівництву. Контроль надо діяльністю інтелігенції [1, с. 312].

Проте період «застою» не міг тривати і далі, загострилася партійна та економічна криза, назрівали зміни у державницькому управлінні. Колишня система уже не виправдовувала себе, люди прагнули реформ, зміни системи. Тому розпочалася епоха «перебудови», що дала початок до «соціалістичного плюралізму». Реформи, що розпочав Горбачов, прям пропорційн вплинули на культурний хід, яка і далі розвивалася за залишковим принципом. А тепер культура стикнулася ще й катастрофічною нестачею фінансування. У освіті була розпочата шкільна реформа. Освіта стала загальнодоступною і безкоштовною. Через низький рівень зарплат велика кількість науковців змогла мігрувати за кордон, що спричинил «відплив розумів». Нрала суттєвого розмаху історична наука, що проявлялася виданнями праць видатних вчених Карамзіна, Соловйова, Ключевського, Платонова. Зміни склалися на користь культури так, як ідеологія мала вже нагат менший вплив, цензура вже не мала змоги зоронити все, проте припинивши бути засобом для проникнення ідеології в маси, культура втратила підтримку держави. Провідну роль відігравала література. Раніше зоронені твори повертаються до своїх читачів. Відкриваються частков доступи до архівів. Починається робота джерелознавців та архівістів [2].

Таким чином, культурні процеси невід'ємн пов'язані із історичними подіями та стають їхньою частиною. Тому вивчення історії не буде повним, якщо не вивчати її прояв через культурні процеси. Саме культура нерозривн пов'язана із суспільством та мисленням народів, це ДНК націй, це те, що залишається після життя поколінь [3, с. 387].

Література:

1. Баран В., Україна 1950 – 1960 рр. еволюція тоталітарної системи. Львів, 1996.
2. В. Бокань, Л. Польовий. Історія культури України: Навч. пос. К.: МАУП, 2002. 3-тє вид. стереотип. 256 с. Бібліогр.: с. 245-249.
3. Крип'якевич І. Історія України. Львів: Світ, 1990. 519 с.
4. Крип'якевич І. Історія української культури / Видання І. Тиктора. Львів, 1937.